

УДК 355.40.44:[378.6.016:355(477.54–25)]

М. Г. Голубок

О. В. Лиходій

О. О. Нестеренко

С. А. Фалько

АНАЛІЗ БОЙОВОГО ДОСВІДУ ВЕДЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ВІЙН І ШЛЯХИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Розглянуто проблеми впровадження в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України досвіду сучасних локальних війн. Подано пропозиції щодо поліпшення якості викладання навчальної дисципліни “Тактика” у галузі знань “Воєнні науки” шляхом упровадження в навчальний процес Національної академії Національної гвардії України досвіду антитерористичної операції на Сході України та локальних війн другої половини ХХ – початку ХХІ ст. через систему бінарних занять. Запропоновано варіант використання бінарних занять в організації тактичної підготовки курсантів Національної академії Національної гвардії України, що навчаються зі спеціальності “Військове управління”.

Ключові слова: освітня діяльність, історія локальних війн, професійні якості, історія воєнного мистецтва, бінарні заняття.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що сучасна воєнна наука засновується на історичному досвіді. Практика підтверджує: фактично жодне принципове питання сучасної воєнної науки взагалі і воєнного мистецтва зокрема не може успішно вирішуватись без усебічного врахування і творчого використання цього досвіду, оскільки він є джерелом і підґрунтям руху вперед.

Глибоке засвоєння воєнно-історичного досвіду дозволяє належним чином осмислити і правильно розуміти сутність і зміст тих явищ і процесів у військовій справі, які існують і відбуваються сьогодні, а також прогнозувати основні напрями й тенденції розвитку воєнного мистецтва.

Воєнно-політичне керівництво провідних у військовому аспекті країн світу приділяє значну увагу воєнно-історичним дослідженням розвитку форм і способів збройної боротьби. У США, наприклад, розробленню програм розвитку збройних сил на десятирічний період передують дослідження розвитку воєнного мистецтва за останні 100 років [18, с. 4].

Виклики, які постали перед Україною, актуалізували комплекс завдань, пов'язаних зі зміцненням обороноздатності держави, і зумовили потребу в усебічному дослідженні й популяризації воєнної історії. Розроблення і

вдосконалення Концепції воєнної історії України викликане необхідністю вдосконалення воєнно-історичної науки в Україні, осмислення вітчизняного та світового воєнно-історичного досвіду, з'ясування особливостей, тенденцій і закономірностей еволюції воєнної справи в різні історичні періоди [12].

Наразі локальні війни і збройні конфлікти фактично стали полігонами, де перевіряються нові зразки озброєння й воєнної техніки, форми та способи застосування збройних сил. На їх прикладі можна простежити еволюцію воєнного мистецтва і спрогнозувати його подальший розвиток. Результати збройних конфліктів дають поштовх до створення нових засобів збройної боротьби на основі передових технологій, що, у свою чергу, зумовлює зміну характеру збройного протистояння, форм і способів її ведення, виникнення нових тактичних прийомів [21].

Нами досліджується проблема аналізу бойового досвіду сучасних локальних війн, операції антитерору та шляхи впровадження його в освітню діяльність Національної академії Національної гвардії України (НАНГУ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем дослідження досвіду локальних

війн у різні періоди сучасної історії неодноразово зверталися вітчизняні військові дослідники [7], [14], [8].

В останні роки поліпшується якість наукових праць, присвячених історії локальних війн. Використовується творчий потенціал провідного вищого навчального закладу (ВВНЗ) сфери оборони України – Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (НУОУ) [11]. Дослідження цього закладу – справжній творчий доробок військової еліти нашої держави. На погляд авторів статті, їх варто використовувати в освітньому процесі. Це стосується праць, присвячених окремим локальним воєнним кампаніям у В'єтнамі (1964–1973 рр.) [21], у зоні Перської затоки (1990–1991 рр.) [19], у війні в Афганістані (1979–1989 рр.) [20], у Чечні [17], узагальнюється досвід локальних війн [23]. У НУОУ ім. Івана Черняхівського відпрацьовано аналітичні роботи за досвідом проведення миротворчих операцій, наприклад, щодо участі українських спостерігачів у миротворчій операції у Молдові [6]. Автори розглянули аспект виконання обов'язків за посадою, історію виникнення конфлікту та зміст керівних і робочих документів військового спостерігача зони безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова.

На досвід локальних війн системно звертають увагу закордонні дослідники. Такі дослідження корисні для аналізу розвитку військової справи, оскільки охоплюють велику кількість проблем сучасної війни. Питанням сучасних форм ведення війни присвячена праця Р. В. Арзуманяна [1]. Війна в місті, на погляд полковника армії США Л. Дімарко, становить вагомий аспект сучасних бойових дій [9]. Полковник армії США Е. Дж. Дрі розглядає питання збройної боротьби в локальних війнах із більшими за чисельністю і технічною підтримкою силами противника [10]. Ретельний аналіз військово-політичних умов війни в горах під час бойових дій в Афганістані провів американський дослідник Р. Брейтвейт [2]. Міжетнічному конфлікту в Югославії присвячена праця учасника подій цієї війни О. В. Валецького, який розглянув досвід іррегулярної війни [3]. У своїй праці [22] Д. Б. Татарков аналізує десантні операції малих тактичних груп на чужу територію під час локального воєнного конфлікту в

Південній Атлантиці 1982 р. Ретельно вивчаються питання організації воєнних дій у суворому кліматичному поясі, яким є Південна Атлантика.

Особливо активні в аналізі бойового досвіду сучасних локальних війн російські дослідники. Деякими дослідниками здійснюється розробка принципово нових форм сучасної війни. Типовими представниками нової генерації російських військових дослідників є О. В. Валецький [4], В. М. Неєлов [16], які спеціалізуються на аналізі досвіду сучасних локальних війн.

Таким чином, очевидний постійний інтерес та увага військових фахівців, дослідників і журналістів до аналізу сучасного бойового досвіду локальних війн.

Підсумовуючи огляд сучасної військової літератури, яку використовують у навчальному процесі НУОУ ім. Івана Черняхівського, слід наголосити на наявності реального підґрунтя для впровадження аналітичних матеріалів в освітню діяльність НАНГУ.

Мета статті полягає в пошуку нових підходів до опанування бойового досвіду локальних війн і впровадження його в освітню діяльність НАНГУ, розвитку навичок критичного мислення у майбутніх офіцерів у процесі самоосвіти і використання його в майбутньому під час навчання своїх підлеглих. Вивчення бойового досвіду ґрунтується на виявленні співвідношення різних груп чинників, які запропоновано розглядати з позиції історичних аналогій сучасних локальних війн.

Виклад основного матеріалу. На прикладі низки збройних конфліктів розглянемо вплив бойових дій на еволюцію воєнного мистецтва, звернемо увагу на деякі новації тієї чи іншої локальної війни.

Війна у Кореї (1950–1953 рр.) була першою війною після закінчення Другої світової війни і поставила людство перед загрозою нової світової війни із застосуванням ядерної зброї. Основні форми і способи застосування ЗС у Кореї ґрунтувалися на досвіді Другої світової війни, змінювалися й удосконалювалися, набували характерних рис та особливостей, зумовлених застосуванням нових і вдосконалених засобів збройної боротьби, а також значною перевагою однієї зі сторін в озброєнні і військовій техніці, а іншої – у

людських ресурсах, а також особливостями театру воєнних дій і поєднанням класичних і партизанських способів ведення збройної боротьби. Через неможливість організувати власне виробництво озброєння та військової техніки у війні використовувалися зразки зброї іноземного виробництва (американського, радянського, трофейного японського), що негативно вплинуло на результати ведення бойових дій. Стійкість у критичних ситуаціях і більша пристосованість до ведення бойових дій в умовах гірсько-лісної місцевості особового складу північнокорейських і китайських підрозділів сприяли недопущенню їх розгрому навіть в умовах оточення й за відсутності запасів матеріально-технічних засобів [23, с. 20].

Війна у В'єтнамі (1964–1973 рр.) займає особливе місце серед воєнних конфліктів післявоєнної доби. Ця локальна війна характеризувалася тривалою запеклою боротьбою збройних сил США та їх союзників проти партизанського руху, який активно підтримувався країнами соціалістичного табору, насамперед СРСР. За своїми масштабами й наслідками (фінансовими витратами, людськими й матеріальними втратами) вона до цього часу залишається найбільшою війною у Південно-східній Азії [21, с. 3].

Воєнне мистецтво у процесі війни у В'єтнамі набуло значного розвитку. Головна особливість воєнних дій полягала в тому, що вони велися не класичними способами: війська США проводили операції проти партизанських сил, що зумовило застосування ними спеціальних контрпартизанських дій [21, с. 27].

Застосування радянських військ у Республіці Афганістан після Другої світової війни було найтривалішим і наймасштабнішим за межами СРСР у мирний час. Специфічний досвід бойових дій в Афганістані не можна поширювати на широкомасштабні бойові дії, однак він може успішно використовуватись у процесі підготовки з'єднань, частин і підрозділів під час дій в особливих умовах обстановки й місцевості, ведення контрпартизанської, контрповстанської боротьби [20, с. 4].

У війні в Афганістані радянське військово-керівництво вперше на практиці вирішувало завдання з використання військ і їх всебічного забезпечення в умовах громадянської війни на чужій території на специфічному театрі воєнних дій.

Ураховуючи характер місцевих умов, які не дозволяли масштабно застосовувати бронетанкову й важку артилерійську техніку, а також набутий досвід, військово командування постійно вдосконалювало організаційно-штатну структуру з'єднань і частин для досягнення їх автономності в діях на окремих напрямках, збільшення їх вогневої сили за рахунок артилерії та авіації.

У ході бойових дій відзначалася залежність мотострілецьких підрозділів від засобів забезпечення, передусім від авіації. Найчастіше радянські війська діяли на ізольованих напрямках за відсутності чітко вираженої лінії фронту і своїх бойових порядків, що часом призводило до ударів по своїх підрозділах.

Оскільки бойові дії велися переважно невеликими підрозділами, посилювалася відповідальність загальновійськових командирів за їх планування і проведення, зростала роль молодшого офіцерського і сержантського складу, ставилися жорсткі вимоги до організації взаємодії, управління і всебічного забезпечення дій військ.

Під час боїв випробовувалася різноманітна техніка й озброєння, ефективно використовувалися ручні вогнемети, вертолітне озброєння, різні радіотехнічні засоби. Відпрацьовувалися нові форми і способи ведення бойових дій [20, с. 70].

Війна в зоні Перської затоки 1991 р. принципово відрізнялася від усіх попередніх війн другої половини ХХ ст. Ураховуючи мету й завдання, які вирішувало угруповання багатонаціональних сил антиіракської коаліції, головну роль у війні відігравали сили й засоби збройної боротьби, здатні застосовувати високоточну зброю. Змінився просторовий розмах збройної боротьби, в орбіту воєнних дій включався космос. Зазнали значних змін форми і способи бойових дій, у воєнному мистецтві з'явилися нові форми: повітряно-наступальна операція і повітряно-наземна наступальна операція, теоретичні засади яких було розроблено американськими фахівцями у 80-х роках ХХ ст.

Масоване застосування високоточної зброї, новітніх засобів розвідки й управління військами та зброєю дозволило забезпечити дальнє вогневе ураження противника, не зазнаючи впливу його вогневих засобів.

Принципово нового змісту набула протиповітряна оборона. У перше на театрі

воєнних дій організувалась і здійснювалась протиракетна оборона [19, с. 3].

У цілому зазначимо, що для цієї війни характерне застосування нових форм, способів і засобів ведення збройної боротьби. Її відмітною рисою стала провідна роль авіації у виконанні більшості поставлених завдань. Війна поставила низку проблемних питань, вирішення яких дозволило розробити нові концептуальні підходи до ведення збройної боротьби, розвинулися озброєння й військова техніка: високоточна зброя всіх видів базування, системи розвідки, управління протиповітряної оборони [19, с. 41].

На початку 90-х років ХХ ст. на Північному Кавказі виникли суперечності між Росією і Чеченською Республікою, що входить до її складу на правах суб'єкта федерації. Згодом ці суперечності переросли у збройний конфлікт на території Чечні [11, с. 226].

До цієї війни не можна підходити з позицій класичного воєнного мистецтва. Боротьба з НЗФ, що застосовували партизанські, диверсійно-терористичні методи, "розмитість" фронту і тилу в зоні бойових дій, осередковий характер боїв змушували шукати нетипові оперативно-тактичні способи підготовки й ведення операцій [11, с. 241, 242].

Особливо багато недоліків у чеченській війні виявилось в питаннях організації взаємодії між загальновійськовими підрозділами і підрозділами та формуваннями інших силових відомств.

Проте в цілому у другій чеченській кампанії федеральні війська діяли більш організовано і вміло. За рівнем воєнного мистецтва операція мала перевагу над першою чеченською кампанією, про що свідчать порівняно менші втрати особового складу і військової техніки [11, с. 244].

Обидві кампанії характеризувалися різноманіттям класичних і спеціальних прийомів та способів дій, боротьбою в інформаційному просторі. За відсутності лінії фронту бойові дії набули оборонно-наступального характеру, обидві сторони застосовували як звичайні, так і особливі прийоми та способи дій. Поширеними були нальоти, засідки, мінна та снайперська війна, обстріли. Федеральні війська блокували населені пункти, створювали системи блокпостів, проводили зачистки, спеціальні дії, спрямовані на фізичне знищення керівництва

бойовиків. Чеченські збройні формування захоплювали заручників, учиняли терористичні акти за межами Чечні, висуваючи політичні вимоги, здійснювали диверсії, напади на військові колони, блокпости, комендатури, обстрілювали їх, вахтовим методом використовували наявні сили.

В умовах гібридної війни досвід чеченських війн для Збройних Сил України особливо актуальний, бо російська військова агресія на Донбасі має певні ознаки війн у Чечні, схожий арсенал застосовуваних прийомів і способів дій. При цьому можна констатувати, що російські найманці одночасно широко застосовують ресурсні можливості регулярної армії та форми і способи дій іррегулярних формувань [17, с. 44].

Воєнні дії коаліції країн НАТО проти Югославії у 1999 р. розпочалися у результаті Косовського конфлікту. Військова операція НАТО "Союзницька сила" за змістом являла собою сукупність повітряної наступальної операції, систематичних бойових дій сил і засобів повітряного нападу, а також дій сил спеціальних операцій і спеціальних підрозділів психологічної війни.

Аналіз створення й застосування угруповань військ під час проведення цієї операції виявив можливість досягнення стратегічних цілей у локальній війні без вторгнення сухопутних угруповань, показав пріоритетну роль військово-повітряних сил (ВПС) і військово-морських сил (ВМС) у сучасних операціях, підтвердив тенденцію широкого застосування ЗС і вдосконалених засобів ураження, розширення масштабів і способів інформаційного протиборства [23, с. 84].

За даними Американського Центру всеохоплюючого миру сьогодні у світі нараховується майже чотири десятки збройних конфліктів і війн, одна з яких триває в Україні. Безпосередню участь у них беруть 28 держав, із них майже половина (13 країн) мають затягнуті конфлікти – такі, що тривають понад 10 років [5].

Проведений аналіз засвідчив, що тільки за цілеспрямованого керівництва, у тісній взаємодії між усіма елементами угруповань військ можна досягти успіху в сучасних бойових діях, а неналежна увага військового керівництва до основних чинників обстановки і наявності у протилежній сторони новітніх і вдосконалених засобів збройної боротьби обов'язково призведе до поразки.

Застосування збройних сил у локальних війнах і збройних конфліктах сучасності, особливо в активних фазах збройного протистояння, характеризувалося швидкоплинністю. Це досягалося ретельною розвідкою противника всіма можливими засобами добування інформації, відпрацюванням великої кількості різних варіантів застосування військ, сил, раптовими ударами різноманітних засобів ураження зі складу угруповань військ, застосуванням великої кількості новітніх засобів ураження, насамперед далекобійних і повітряно-космічних.

Безумовно, вивчення досвіду створення й застосування угруповань військ у локальних війнах і збройних конфліктах буде корисним для тих, хто навчається, командирів, науково-педагогічного складу, оскільки дає додаткову інформацію, важливу в процесі визначення потрібного складу і доцільних способів бойових дій у сучасних операціях [23, с. 218].

Складові сектора безпеки і оборони України впродовж чотирьох років здійснюють усебічний аналіз бойових дій на Сході України. З'являються праці, які є результатом узагальнення колективами авторів досвіду АТО [15], [13, с. 133].

Аналіз сучасних воєнних конфліктів свідчить, що останніми роками вони набувають комбінованого, гібридного, характеру: поєднуються форми і способи застосування військ (сил) традиційної війни між державами, внутрішнього збройного конфлікту, інформаційної (інформаційно-психологічної, кібернетичної) війни, тероризму та організованої злочинності.

Проаналізувавши досвід участі ЗС України в АТО, можна стверджувати, що найефективнішими способами застосування військ в операціях можуть бути високоманеврені, мобільні, осередкові, блокувальні, десантно-штурмові, розвідувально-ударні, пошуково-ударні, рейдово-штурмові та інші способи бойових дій.

Завдяки новітнім технологіям з'являються зразки озброєння і військової техніки з новими технічними й бойовими можливостями. Із прийняттям їх на озброєння змінюються організаційно-штатна структура військових формувань, склад видів, родів військ, способи ведення збройної боротьби, але при цьому операція як форма воєнних дій залишається незмінною, змінюється лише її якісне наповнення і зміст [24, с. 119].

Що важливо знати й опанувати майбутнім

офіцерам із досвіду локальних війн? Цілі протидіючих сторін у локальній війні, а також приклади способів дій, що застосовувалися ними для їх досягнення.

У чому полягає користь такої інновації для освітнього процесу? Практичні приклади бойового застосування частин і підрозділів під час виконання бойових завдань, а також військові хитрощі, які застосовувалися, насамперед сприяють розвитку творчих здібностей у майбутнього військового керівника. Результатом поєднання питань тактики (знання змісту бойового статуту) і реального бойового досвіду може стати прийняття нестандартних рішень, тобто розвинене нешаблонне мислення, що вкрай важливо для реальної оцінки ситуації на полі бою і прийняття нестандартного рішення.

Таким чином, пропонуємо впровадити сучасний перспективний метод навчання в курс тактичної підготовки, який передбачає поєднання практичної складової і бойового досвіду локальних конфліктів. Для поліпшення засвоєння корисних матеріалів щодо досвіду бойових дій у локальних війнах вважаємо за необхідне впровадження такої форми, як бінарне заняття. Оскільки поряд із традиційними методами реалізації взаємозв'язків теорії і практики належне місце в підготовці кваліфікованих фахівців займає бінарна модель навчання: взаємодія двох викладачів, викладача й офіцера-фахівця з військ тієї кваліфікації, з якої проводиться заняття.

Бінарне заняття – це таке навчальне заняття, що будується на тісних міжпредметних зв'язках і проводиться спільно двома викладачами відповідних дисциплін. Для інтегрування предметів передбачається виконання трьох головних умов: об'єкти дослідження мають збігатися або бути достатньо близькими; у предметах використовуються однакові чи близькі методи дослідження; предмети, які інтегруються, будуються на загальних закономірностях.

Мета бінарного навчального заняття – створити умови мотивованого практичного застосування знань, умінь і практичних навичок, надати можливість курсантам відчувати значущість результатів прийнятих рішень, застосування тактики і способів дій у певних умовах тактичної обстановки й отримати від цього задоволення. Таке заняття значною мірою активізує навчальний процес, сприяє встановленню дієвих міжпредметних зв'язків,

створює передумови для формування творчої особистості, яка цілісно сприймає світ і здатна нестандартно діяти в складних умовах обстановки на полі бою.

Майбутній офіцер у пошуках відповіді на ті чи інші питання у складних обставинах звертатиметься не тільки до бойових статутів чи окремих директив, а й до досвіду локальних війн недавнього минулого та бойового досвіду АТО і буде в змозі приймати нестандартні рішення.

До проведення бінарних занять доцільно залучати офіцерів-фахівців, які мають власний досвід управління підрозділами й виконання конкретних бойових завдань. Варто зауважити, що офіцер-фахівець повинен мати бойовий досвід за конкретним напрямком діяльності, наприклад, несення служби на блок-посту чи участь у звільненні населеного пункту від противника.

Таким чином, постає нагальна потреба в інтеграції досвіду проведення АТО та локальних війн у тактичну підготовку. Слід поєднати тактичну підготовку й ознайомлення з досвідом локальних війн та АТО на Сході нашої Батьківщини, тобто використовувати нові форми заняття із залученням фахівців – учасників бойових дій за напрямками діяльності Національної гвардії України.

Закріплення й поглиблення знань, набутих під час теоретичного навчання і формування практичних навичок здійснюється на групових заняттях. Цілі й завдання такого навчання пов'язані не тільки з удосконаленням компетенції сучасного офіцера-випускника, а і з поліпшенням взаємозв'язків навчального закладу з Головним управлінням НГУ, територіальними управліннями й військовими частинами НГУ.

Пропонується включати бойові приклади тактичної спрямованості з історії локальних війн у дискусійне обговорення під час проведення заняття. Ця інновація потребує відповідних змін у програмах навчання, відмови від консервативного підходу до освітнього процесу.

У разі організації і проведення бінарних занять з тактичної підготовки у НАНГУ варто використовувати не тільки таку модель навчання, як взаємодія викладача та офіцера з військ тієї кваліфікації, з якої проводиться заняття, а і взаємодію двох викладачів. При цьому офіцер виступає в ролі викладача, який

під час заняття з тактики звертається до воєнної історії локальних війн.

Одним із найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх військових професіоналів, озброєння їх потрібними знаннями і практичними навичками є впровадження активних форм і методів навчання. Сьогодні змінюється роль офіцера-викладача: від інформативної ролі до ролі керівної і стимулюючої. Завдання викладача – навчити майбутнього військового керівника НГУ виявляти на практиці власні здібності до навчання.

Переваги інтегрованих бінарних занять полягають у такому: професійні знання курсантів формуються в комплексі; форма заняття захоплююча і нестандартна; використання різних видів діяльності на занятті дає можливість підтримувати увагу курсантів на високому рівні; підвищується творчий потенціал, розвиваються логіка, мислення, творчість, здатність до осмислення і знаходження причинно-наслідкових зв'язків змісту заняття; сприяють формуванню професійної компетенції майбутнього офіцера НГУ.

Висновки

З огляду на наведене вище слід визначити й виокремити такі шляхи впровадження в освітню діяльність НАНГУ вивчення досвіду сучасних локальних війн.

1. Пошук новітніх і досконалих форм і методів навчання курсантів (слухачів). Сміливе впровадження в освітню діяльність інтегральних занять, передбачаючи їх підготовку і проведення кількома колективами викладачів. На цих заняттях доцільно відпрацьовувати питання, які не містять елементів практичних дій на полі бою. Наприклад, усвідомлення завдання, оцінювання обстановки, прийняття рішення, здійснення розрахунків, відпрацювання бойових документів, заслуховування доповідей про обстановку та ін.

Упровадження інтегрованих занять дозволяє збагатити освітню діяльність за змістом і формою, метою є розкриття загальних закономірностей, законів, ідей, теорій.

2. Упровадження в кожне заняття яскравих прикладів, які мали місце в сучасних

локальних війнах і в зоні проведення АТО. Уміло пов'язувати тематику того чи іншого заняття із вдало підібраним прикладом. Це спонукає курсанта (слухача) не тільки активно шукати відповіді на ті чи інші складні питання у бойових статутах або на сторінках окремих директив, але і звертатися до досвіду недавнього минулого, бойового досвіду АТО.

Саме такий пошук сприяє розвитку й закріпленню професійних навичок майбутніх офіцерів командного складу. Ці навички надалі максимально використовуватимуться у відпрацюванні оригінальних прийомів і способів дій, які будуть несподіваними для противника.

Відмова від шаблону, постійний пошук нових шляхів вирішення завдань, які виникають у процесі управління частинами, значною мірою сприяють успіху управління підлеглими під час підготовки і в ході бою.

3. Залучення до проведення занять фахівців, які мають достатній досвід, набутий під час проходження служби в зоні АТО, і досвід інших локальних війн. Такі заняття викликають у курсантів (слухачів) велику зацікавленість, сприяють вагомішому засвоєнню навчального матеріалу, надовго залишаються в пам'яті й надають можливість у подальшому використовувати набуті знання під час виконання обов'язків у військах на тій чи іншій посаді.

Питання збору, узагальнення й упровадження бойового досвіду в освітню діяльність НАНГУ є одним із пріоритетних завдань усіх підрозділів академії.

Авторський колектив упевнений, що, принаймні, сімдесят відсотків втрат під час проведення АТО на Донбасі пов'язані з відсутністю досвіду ведення бойових дій, низьким рівнем професіоналізму, а також з ігноруванням своїх переваг і слабких сторін ворога.

Результати аналізу подій АТО дозволяють зробити висновки про те, що способи ведення війни зазнали значних змін, тому тактика та оперативне мистецтво ЗСУ та НГУ потребують удосконалення, а у багатьох випадках – і перегляду положень бойових статутів і керівних документів. Передусім це розв'язання проблеми підтримання високої бойової готовності, боєздатності частин і підрозділів при розташуванні на місці, під час маршу і виконання бойових завдань за призначенням, що є найпріоритетнішим

завданням, вирішення якого забезпечує виконання подальших бойових завдань. Сучасний бій характеризується тим, що значна частка завдань виконується підрозділами автономно, а отже, командири різних рівнів повинні самостійно приймати ефективні рішення відповідно до обстановки.

4. Надання курсантам для самостійної роботи з вивчення, аналізу й послідовного викладення змісту того чи іншого прикладу організації і ведення бойових дій на основі різноманітного матеріалу, здобутого з різних джерел інформації. Такий матеріал доцільно використовувати в коротких доповідях, повідомленнях, які здійснюють курсанти (слухачі) за вказівкою викладача, готуючись до семінарських та інших видів занять. Надалі його можна використовувати в роботі гуртків наукового товариства курсантів, поширюючи зміст і аналізуючи проблемні питання.

Усе це сприятиме активізації навчального процесу, становленню дієвих зв'язків сучасності з минулим, створюючи передумови для формування творчої особистості, яка цілісно сприймає світ і здатна діяти в складній обстановці на полі бою, а не лише вузько інформованого фахівця.

На сучасному етапі класичні основи тактики ведення бою набули істотного розвитку. У системі бойових дій, яка застосовувалась у збройних конфліктах, чітко виявилася домінуюча роль тактики як складової воєнного мистецтва.

Центр ваги бойових зусиль змістився в напрямку тактичних дій.

Загальновійськовий бій можна охарактеризувати як новий виток у розвитку форм і способів тактичних дій, констатуючи певний прогрес воєнного мистецтва загалом. Зміни, яких зазнала тактика протягом останніх 2–3 десятиріч, зумовлюють необхідність постійного ретельного прогнозування їх із метою визначення тенденцій і напрямків розвитку тактики в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Арзуманян, Р. В. Стратегия иррегулярной войны: теория и практика применения. Теоретические и стратегические проблемы концептуализации, религиозные и военно-политические отношения в операционной среде иррегулярных военных действий [Текст] / Р. В. Арзуманян. – Москва : АНО ЦСОиП, 2015. – 334 с.

2. Брейтвейт, Р. Афган : русские на войне [Текст] / Р. Брейтвейт. – Москва : АСТ, 2013. – 472 с.
3. Валецкий, О. В. Югославская война 1991–1995 гг. [Текст] / О. В. Валецкий. – Москва : Крафт+, 2008. – 223 с.
4. Валецкий, О. В. Особенности партизанских и противопартизанских действий в ходе Иракской войны (2003–2011) [Текст] / О. В. Валецкий, В. М. Неелов. – Москва : Издатель Воробьев А. В., 2015. – 120 с. ; Валецкий О. В. Падение Республики Сербская Крайна [Текст] / О. В. Валецкий. – Пушкино : Центр стратегической конъюнктуры, 2014. – 88 с. ; Валецкий, О. В. Особенности ведения боевых действий в Афганистане (2001–2015) Краткий очерк [Текст] / О. В. Валецкий, В. М. Неелов / Центр стратегической конъюнктуры. – Москва : Издатель Воробьев А. В., 2015. – 88 с. ; Валецкий, О. В. Особенности партизанских и противопартизанских действий в ходе Иракской войны (2003–2011) [Текст] / О. В. Валецкий, В. М. Неелов. – Москва : Издатель Воробьев А. В., 2015. – 120 с. ; Уроки Ирака. Тактика, стратегия и техника в Иракских войнах США [Текст] / О. В. Валецкий, А. В. Гирич, А. В. Маркин, В. М. Неелов. – Москва : Издатель Воробьев А. В., 2015. – 212 с.
5. Виздрик, В. С. Україна та сучасні тенденції воєнних конфліктів [Текст] / В. С. Виздрик, О. М. Мельник // Українське військо: сучасність та історична ретроспектива : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 1 груд. 2017 р. – Київ : НУОУ, 2017. – С.72–73.
6. Військовий спостерігач у зоні безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова [Текст] : навч. посіб. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2017. – 115 с.
7. Воєнне мистецтво в локальних війнах і збройних конфліктах 50–80-х років ХХ століття [Текст] : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Толубка. – Київ : Видання академії, 2004. – 186 с. ; Воєнне мистецтво в локальних війнах 90–х років ХХ – початку ХХІ століть [Текст] / за заг. ред. генерал-полковника Толубка В. Б. – Київ : НАОУ, 2004 – 176 с. ; Локальні війни сучасності [Текст] : зб. наук. ст. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2004. – 117 с.
8. Воєнні конфлікти другої половини ХХ століття [Текст] : зб. наук. ст. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2004. – 100 с.
9. Димарко, Л. Уличные бои. Специфика подготовки и ведения – от Сталинграда до Ирака [Текст] / Луис Димарко. – Москва : Эксмо, 2014. – 240 с.
10. Дри, Э. Дж. Номонган. Тактические боевые действия советских и японских войск 1939 [Электронный ресурс] / Дри Э. Дж. Номонган. – Режим доступа : @ Flibusta, 2016. http://militera.lib.ru/science/drea_ej01/index.html.
11. Історія воєнного мистецтва [Текст] : підручник / І. І. Фурман, М. І. Рибак, С. В. Сидоров та ін. – 2-ге вид., випр. та доп. – Київ : НУОУ, 2012. – 300 с.
12. Концепція воєнної історії України [Текст] (затв. 08.12.2017 р.). – Київ : Міністерство оборони України. – 4 с.
13. Леонт'єв, Є. О. Удосконалення системи підготовки військових фахівців у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з урахуванням досвіду проведення антитерористичної операції на Сході України [Текст] / Є. О. Леонт'єв // Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф., м. Київ, 1–2 грудня 2016 р. – Київ : НУОУ, 2016. – С. 133, 134.
14. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття: [Текст] : монографія / О. І. Гуржій, С. П. Мосов, Д. Д. Макаров та ін. – Київ : Знання України, 2006. – 356 с.
15. Методичні рекомендації командирам батальйонів в умовах ведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей [Текст] / кол. авт. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. – 116 с.
16. Неелов, В. М. Частные военные компании. Терминология, правовой статус и классификация деятельности [Текст] / В. М. Неелов // Культура народов Причерноморья. – 2014. – № 278. – Т. 2. – С. 154–159 ; Неелов, В. М. Частные военные компании в России: опыт и перспективы использования [Электронный ресурс] / В. М. Неелов. – Режим доступа : <http://csef.ru/ru/oborona-i-bezopasnost/504/chastnye-voennye-kompanii-v-rossii-opyt-i-perspektivy-ispolzovaniya-4838>. – Загл. с экрана ; Неелов, В. М. Негосударственные участники военных действий в конфликтах нового поколения. Уроки и возможности для России [Электронный ресурс] / В. М. Неелов. – Режим

доступа : <http://conjunction.ru/csef-ru-28-10-2016/> – Загл. с экрана.

17. Розвиток воєнного мистецтва у війнах у Чечні (1994–1996, 1999–2000) [Текст] : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. С. В. Сидорова. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2016. – 60 с.

18. Розвиток воєнного мистецтва у війнах першої половини ХХ століття (1904–1939) [Текст] : монографія / С. В. Сидоров, І. І. Фурман, В. І. Резнік та ін. – Київ : ЦП “Компринт”, 2013. – 206 с.

19. Розвиток воєнного мистецтва у війні в зоні Перської затоки (1990–1991) [Текст] : метод. посіб. – Київ : НАОУ, 2008. – 44 с.

20. Розвиток форм і способів збройної боротьби у війні в Афганістані (1979–1989) [Тексти] : навч. посіб. / кол. авт. – Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. – 88 с.

21. Розвиток форм та способів ведення операцій у війні у В’єтнамі (1964–1973 рр.) [Текст] : метод. посіб. – Київ : НАОУ, 2008. – 56 с.

22. Татарков, Д. Конфликт в Южной Атлантике: Фолклендская война 1982 г. [Текст] : монография. / Д. Б. Татарков. – Киев : Румб, 2007. – 416 с.

23. Телелим, В. М. Досвід створення та застосування угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ та на початку ХХІ століття [Текст] : монографія / В. М. Телелим, О. М. Загорка, В. В. Стрижевський. – Київ : НУОУ, 2012. – 336 с.

24. Шигида, А. І. Перспективні форми і способи застосування угруповань військ (сил) ЗС України з урахуванням досвіду антитерористичної операції [Текст] / А. І. Шигида // Українське військо: сучасність та історична ретроспектива : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 1 груд. 2017 р. – Київ : НУОУ, 2017. – С. 118, 119.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2018 р.

УДК 355.40.44:[378.6.016:355(477.54–25)]

М. Г. Голубок, А. В. Лиходий, А. А. Нестеренко, С. А. Фалько

АНАЛИЗ БОЕВОГО ОПЫТА ВЕДЕНИЯ ЛОКАЛЬНЫХ ВОЙН И ПУТИ ЕГО ВНЕДРЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Рассмотрены проблемы внедрения в образовательный процесс Национальной академии Национальной гвардии Украины опыта современных локальных войн. Представлены предложения по улучшению качества преподавания учебной дисциплины “Тактика” в отрасли знаний “Военные науки” путем внедрения в учебный процесс Национальной академии Национальной гвардии Украины опыта антитеррористической операции на Востоке Украины и локальных войн второй половины ХХ – начала ХХІ в. через систему бинарных занятий в организации тактической подготовки курсантов Национальной академии Национальной гвардии Украины, которые обучаются по специальности “Военное управление”.

Ключевые слова: образовательная деятельность, история локальных войн, профессиональные качества, история военного искусства, бинарные занятия.

UDC 355.4.49

M. G. Golubok, O. V. Likhodiy, O. O. Nesterenko, S. A. Falko

WAYS OF IMPLEMENTATION IN THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF THE NATIONAL ACADEMY OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE EXPERIENCE OF MODERN LOCAL WAR

It is well-known that the modern military science is based on historical experience. Practice confirms that in fact, no fundamental issue of modern martial arts can not be successfully solved without a thorough consideration and the creative use of this experience.

Challenges, faced by Ukraine, actualized a complex of tasks related to strengthening the defense capabilities of the state and led to the need for a comprehensive study of military history, especially the wars of the twenty-first century.

Currently, local wars and armed conflicts have in fact become polygons where new patterns of weapons and military equipment, forms and methods of using armed forces are tested.

The research considers the problems of introducing the experience of modern local wars into the educational activity of the National Academy of the National Guard of Ukraine. Proposals for improving the quality of teaching "Tactics" in the field of knowledge "Military Science" were introduced by introducing the experience of the anti-terrorist operation in the East of Ukraine and the local wars of the second half of the XX and the beginning of the XXI century into the educational process of the National Academy of the National Guard of Ukraine through a system of binary occupations. The variant of the use of binary lessons in the organization of tactical training of students at the National Academy of National Guard of Ukraine on the specialty "Military Management" is proposed.

The following ways of introducing the experience of modern local wars into the educational activity of the National Academy of the National Guard of Ukraine are determined the search for the latest and most advanced forms and methods of teaching cadets and the introduction of integrative classes into educational activities; the introduction in every lesson on the tactical preparation of vivid examples that took place in modern local wars and in the zone of ATO; a refusal from the template, a search for new ways of solving training tasks close to the modern battle; involvement in the occupation of specialists who have sufficient experience gained during service in the zone of modern local wars.

Thus, the question of collecting, generalizing and searching for ways to introduce combat experience into educational activities of National Academy of the National Guard of Ukraine is one of the priorities of all departments of the Academy.

Keywords: *educational activity, history of local wars, professional qualities, history of martial art, binary lessons.*

Голубок Максим Геннадійович – кандидат військових наук, доцент кафедри управління повсякденною діяльністю Національної академії Національної гвардії України

Лиходій Олександр Васильович – старший викладач кафедри тактики Національної академії Національної гвардії України

Нестеренко Олексій Олександрович – викладач кафедри тактики Національної академії Національної гвардії України

Фалько Сергій Анатолійович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України